Forskningsbaserad undervisning – Teori och praktik i samverkan
3 november 2026

Högstadieelevers möten med skönlitteratur: Har lyssnandet fått ersätta läsandet?

Lärare i svenska

Läsning, lyssnande, svenskämnet,
skönlitteratur, nordiska jämförelser

Anna Nissen
anna.nissen@ju.se
Högskolan för lärande och kommunikation

Inledning

Skolungdomars sjunkande läsförståelse och bristande läsintresse är frågor som ofta lyfts i den offentliga debatten. Den senaste PISA-undersökningen visar en fortsatt och accelererande trend med sjunkande resultat i läsning, både i Sverige och i övriga Norden (Skolverket, 2026b). Samtidigt som många lärare betonar värdet av att använda skönlitteratur för att främja elevers läsförståelse (Nissen, 2024) tyder flera studier på att svenska elever i lägre utsträckning än tidigare får läsa och arbeta med uppgifter relaterade till läsning och skrivande (Skolverket, 2026a; Vinterek et al., 2022). Vår kunskap om hur eleverna får ta del av olika slags texter är emellertid begränsad.

Syfte/forskningsfrågor

Syftet med den här presentationen är därför att synliggöra och problematisera den läsning av skönlitteratur som sker inom ramen för högstadiets svenskundervisning. Presentationen antar ett nordiskt perspektiv, vilket gör det möjligt att urskilja mönster och variationer som är svåra att upptäcka i en nationell kontext. De frågeställningar som presentationen ger svar på är:

1. Hur och hur ofta får elever i årskurs 7 läsa eller lyssna på skönlitterära texter?
2. I vilken utsträckning aktiverar lärare sina elever på sätt som kan antas främja elevernas läsförståelse i samband med att de får läsa och lyssna på skönlitteratur?

Metod

Den här presentationer bygger dels på en enkätundersökning som besvarades av 701 ”svensklärare” från hela Norden (varav 211 från Sverige), dels på videoobservationer från 19 svenska och 23 norska klassrum där eleverna läste eller lyssnade på skönlitterära texter.

Resultat

Statistiska analyser av lärarnas enkätsvar pekar på stora skillnader mellan de nordiska länderna, bland annat när det gäller hur ofta elever får läsa tyst i självvalda böcker. Detta visade sig vara vanligast i Island och minst vanligt i Sverige. Å andra sidan verkar det vara förhållandevis vanligt att svenska elever får läsa tyst i en och samma bok, eller lyssna på lärarens högläsning, vilket ger utrymme för gemensamma läsupplevelser. Videoobservationerna tyder på att högläsning av skönlitteratur är vanligt förekommande i både svenska och norska högstadieklassrum. En viktig skillnad mellan de två länderna var att lästillfällena generellt sett var längre i Sverige än i Norge. Det var också vanligare att svenska lärare interagerade med sina elever på sätt som kan antas främja elevernas läsförståelse. Utifrån studiens resultat är det relevant att diskutera och problematisera i vilken utsträckning dagens högstadieelever ges tillräckliga möjlighet att utveckla sina läsfärdigheter.

Referenser

Nissen, A. (2024). *Nordic literature instruction* [Doctoral thesis, Karlstad University]. DiVA. https://doi.org/10.59217/erfa5094

Skolverket. (2026a). *Läsning på ojämlika villkor: En fördjupning av Pirls och inblick i skolors vardag*. https://www.skolverket.se/publikationer?id=13428

Skolverket. (2026b). *Pisa 2025: 15-åringars kunskaper i naturvetenskap. läsförståelse och matematik*. Skolverket. https://www.skolverket.se/sok-publikationer/publikationsserier/rapporter/2026/pisa-2025

Vinterek, M., Winberg, M., Tegmark, M., Alatalo, T., & Liberg, C. (2022). The decrease of school related reading in Swedish compulsory school – trends between 2007 and 2017. *Scandinavian Journal of Educational Research*, *66*(1), 119–133. https://doi.org/10.1080/00313831.2020.1833247